

Zbornik završnih radova

studentata

Beogradske otvorene škole

GENERACIJA 2015/2016 2016/2017

ZBORNIK
BEOGRADSKE OTVORENE ŠKOLE
RADOVI STUDENATA
ODELJENJA ZA NAPREDNE DODIPLOMSKE
STUDIJE
GENERACIJE 2015/2016 i 2016/2017

*

COLLECTION OF ESSAYS
STUDENTS' ESSAYS
DEPARTMENT FOR ADVANCED
UNDERGRADUATE STUDIES
OF THE BELGRADE OPEN SCHOOL
GENERATIONS 2015/2016 & 2016/2017

SADRŽAJ • CONTENTS

Ocene iznesene u radovima predstavljaju lični stav autora i autorki i ne izražavaju mišljenja Beogradske otvorene škole

Predgovor

XXIII generacija

Aleksandra Lazić

Mogućnost primene teorije igara: Slučaj igre javnog dobra

Aleksandra Zdravković

UN u posthladnoratovskom svetu

Anesa Omeragić

Razlozi raspada SSSR-a na osnovu analize oproštajnog govora Mihaila Sergejeviča Gorbačova

Damir Turkmanović

Novi Tehnološko-Ekonomski Mehur – Mehur Valuacija Startapova

Jelena Otašević

Osnovna načela i postupak azila u Republici Srbiji (zakonodavna rešenja i izazovi u praksi)

Luka Bošnjak

Demokratski deficit i demokratizacija Evropske unije u vreme krize

Minja Mijatović

Važnost predškolskog obrazovanja

Petra Živković

(Zlo)upotreba Fejsbuk profila

Rastko Nikolić

Primena bolonjske reforme visokog školstva u Srbiji

Tatjana Nikolić

Učešće I položaj žena u stvaranju rok muzike u bivšoj Jugoslaviji

Katarina Tomić, Jovana Božičković, Miloš Milivojević

Predlog praktične politike: Obavezno srednjoškolsko obrazovanje

Milica Mijatović, Nikola Cuckić

Predlog praktične politike: Deca bez pratnje – u pratnji zakona i institucija

Sonja Kukić

Predlog praktične politike: Smanjenje broja pasa lualica na teritoriji Beograda

Aneta Goranović

Lični stav: Alternativno finasiranje alternativne kulture?

XXIV generacija

Andrijana Gavrilović

Teorija demokratskog mira kaže da, pojednostavljeno, demokratske zemlje međusobno ne ratuju. Da li je to tačno? Ako nije – zašto nije. Ako jeste, da li to znači da je demokratizacija svih zemalja sveta uslov za stvaranje demokratskog mira?

Ivona Pendić

Društvene mreže – Realna ili idealna slika

Jovana Georgievski

Bitka za Alepo u američkim i ruskim medijima - Analiza diskursa

Кристина Калајић

Pravo na Slobodan pristup informacijama od javnog značaja

Mijat Barjaktarević

Uticaj klimatskih promena na porast siromaštva u svetu

Milica Vukadinović

Privatnost I zaštita podataka o ličnosti na internet

Nevena Arsić

Uspostavljanje diplomatskih odnosa između SAD-a I kneževine Srbije u XIX veku

Nevena Dučić

Razmere nejednakosti i uticaj na globalnu sliku – Uzroci, posledice i mere borbe protiv nejednakosti

Nevena Milojević

Budućnost postkolonijalne teorije na primeru serije Westworld (2016)

Rastko Lukić

Nešto je trulo u pravu konkurencije

Sonja Rodić

Pojava coworking pokreta kroz promene u polju podele rada i njegov uticaj na planiranje novog prostora za rad coworking prostora

Virdžinija Saveska

Makedonija i njeni susedi: Bilateralni odnosi, njihov značaj i uticaj

Vuk Damnjanović

Teorija igara u distopijama

Zorana Brujić

Kakva je budućnost OPEK-a

Dušan Pavlović, Goran Zeljković, Marko Pantić, Milica Karić

Predlog praktične politike: Lestvice do demokratije: mladi u fokusu opštine Vračar

Luka Marković, Marko Mitrović, Monika Marić, Tijana Veković

Predlog praktične politike: Uvođenje seksualnog obrazovanja u osnovne škole

XXIII Generacija

Student: Aleksandra Lazić
Mentorka: doc. Dr. Iris Žeželj

MOGUĆNOSTI PRIMENE TEORIJE IGARA: SLUČAJ IGRE „JAVNOG DOBRA“

Socijalne dileme su situacije u kojima postoji sukob između pojedinačnog i kolektivnog interesa. Ponašanje ljudi u ovakvim situacijama izučava se preko modela igre u kojoj učesnici odlučuju koliko žele da doprinesu javnom dobru. Za pojedinca je primamljivo da doprinese što manje, nadajući se da će se okoristiti saradljivim ponašanjem ostalih članova kolektiva, ali, ako se svi odluče za nesaradnju, na duže staze je ceo kolektiv na gubitku (tzv. problem grebatorstva, *eng.* free-riding). Ako pojedinca posmatramo kao *homo economicus*-a, od njega bi se očekivalo da postupi racionalno upravo time što će postati grebator. Međutim, brojna istraživanja sa igrom „javnog dobra“ u kojima su učesnici stvarne osobe izveštavaju o višoj stopi saradljivosti nego što to predviđa tradicionalna teorija racionalnosti. U ovom radu se prikazuju glavne nalaze laboratorijskih i terenskih eksperimenata sa igrom „javnog dobra“ i ilustrovaćemo mogućnosti njihove praktične primene u realnim socijalnim dilemama, kao što su davanje dobrotvornih priloga, volontiranje, plaćanje poreza i ekološki odgovorno ponašanje.

1. Uvod

Zajednice u kojima živimo uređene su nizom pisanih i nepisanih pravila. Harmoničan život podrazumeva saradnju i solidarnost u trošenju zajedničkih resursa. Nisu, međutim, svi pojedinci saradljivi. Mnogi, na primer, ne plaćaju kartu za javni prevoz ili ostavljaju otpatke iza sebe posle izleta u parku. Mada pojedinac i sam ima koristi od dobro održavanog javnog prevoza i čistog parka, može da uštedi sebi novac i vreme ako ne plaća kartu i ne odlaže otpatke na posebno mesto. Ako ima više nesaradljivih pojedinaca (npr. onih koji ostavljaju otpatke iza sebe u parku) od saradljivih (npr. onih koji pravilno odlažu otpatke), kolektiv je na gubitku (park je zagađen).

Ovakve situacije nazivaju se socijalnim dilemama. U njima su individualni i kolektivni interes sukobljeni, tj. individualno racionalno ponašanje vodi iracionalnosti kolektiva.¹ Ovo određenje proizlazi iz dve bitne karakteristike socijalnih dilema: (a) ako individua napravi sebičan izbor, njen dobitak je veći nego ako se odluči za saradnju i (b) ako svi u kolektivu prave sebične

¹Peter Kollock, "Social Dilemmas: The Anatomy of Cooperation," *Annual Review of Sociology* 24 (1998): 183, doi:10.1146/annurev.soc.24.1.183.

izbore, svačiji dobitak je manji nego ako se svi odluče za saradnju². Dakle, socijalne dileme su situacije u kojima je grebatorstvo (*eng. free-riding*) ili nesaradljivo ponašanje u najboljem interesu individue, dok je za grupu najbolje ako svaki član odluči da sarađuje³. Specifična priroda socijalnih dilema krije rizik od takozvane „tragedije zajedničkog dobra“ (*eng. tragedy of the commons*)⁴, jer individua ima podsticaj da postane grebator, čime škodi kolektivu. Gerit Hardin, kovač ovog termina, tvrdio je da se zbog prenaseljenosti i prekomerne eksploatacije resursa moderno društvo suočava sa istim problemom koji je nekada mučio stočare sa zajedničkim pašnjakom. Kada na raspolaganju ima zajednički pašnjak na kome će biti trave za sve ako svaki stočar dovede samo jednu kravu, racionalni stočar razmišlja na sledeći način: (a) ako na ispašu povedem još jednu kravu, moja dobit će se udvostručiti (+1) i (b) gubitak koji načini jedna dodatna krava podjednako će osetiti svi ostali stočari (dakle, njihov pojedinačni gubitak će biti samo deo od -1). Racionalni stočar će tako zaključiti da treba da povede još jednu kravu na ispašu, pa još jednu, pa još jednu... Tragedija leži u tome što će svi stočari isto da postupe, te će se pašnjak iscrpeti i svi će biti na gubitku⁵.

„Socijalne dileme su svuda oko nas“⁶ od pojedinačnih odluka poput plaćanja pretplate za televizijski javni servis, preko ekološki odgovornog poslovanja kompanija, do strateških geopolitičkih odluka, poput trke u naoružanju. Imajući u vidu njihov potencijal za tragično razrešenje i široku rasprostranjenost, ne treba da čudi što su predmet istraživanja različitih naučnih disciplina: ekonomije, psihologije, antropologije, sociologije, političkih nauka⁷.

Socijalne dileme je moguće izučavati preko modela teorije igara. Teorija igara proučava proces racionalnog odlučivanja u situacijama interaktivnog donošenja odluka, kada konačno rešenje ne zavisi samo od jednog učesnika, već i od odluka svih ostalih učesnika. Pretpostavka je da će racionalan igrač dosledno birati onu akciju za koju smatra da će mu doneti najveću korist⁸. Kada su igrači pojedinci, konstruiše se eksperimentalna situacija u kojoj se dva ili više igrača stavlja pred različite strateške probleme u kojima su pojedinačni i javni interes sukobljeni. Najčešće se koristi situacija deljenja zajedničkog resursa, tzv. igra „javnog dobra“ (*eng. public goods game*)⁹.

²Robyn M. Dawes, "Social Dilemmas," *Annual Review of Psychology* 31 (1980): 169-170, doi:10.1146/annurev.ps.31.020180.001125.

³ Ibid.

⁴ Garrett Hardin, "The Tragedy of the Commons," *Science* 162 (1968), doi:10.1126/science.162.3859.1243.

⁵ Ibid.

⁶ J. Mark Weber, Shirli Kopelman, and David M. Messick, "A Conceptual Review of Decision Making in Social Dilemmas: Applying a Logic of Appropriateness," *Personality and Social Psychology Review* 8 (2004): 281, doi:10.1207/s15327957pspr0803_4.

⁷ Ibid., 281-282.

⁸ Don Ross, "Game Theory," in *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, ed. Edward N. Zalta (2016), <http://plato.stanford.edu/archives/spr2016/entries/game-theory/>.

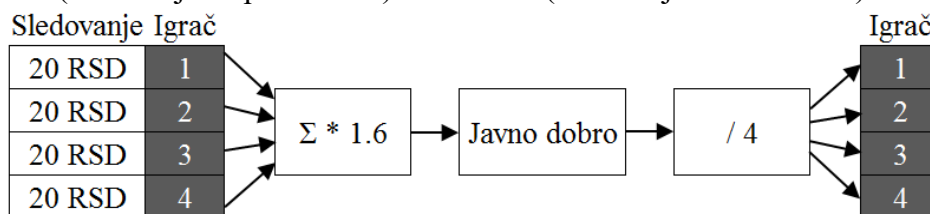
⁹ U ekonomiji, „javno dobro“ ima svojstvo nerivaliteta (kada neki pojedinac koristi javno dobro, to ne lišava ostale pojedince mogućnosti da koriste to javno dobro) i neekskluzivnosti (nemoguće je sprečiti pojedince da koriste javno dobro) (John Hudson and Philip Jones, "Public Goods: An Exercise in Calibration," *Public Choice* 124 (2005): 267, doi:10.1007/s11127-005-2048-0.). U okviru igre „javnog dobra“, međutim, „javno dobro“ nije shvaćeno u striktnom ekonomskom smislu, već u apstraktnom, političko-filozofskom, kao zajedničko dobro ili javni interes (Kevin Morrell, "Governance and the Public Good," *Public Administration* 87 (2009): 543-546, doi:10.1111/j.1467-9299.2009.01756.x.).

U ovom tekstu ću demonstrirati mogućnosti praktične primene modela igre „javnog dobra“, prikazujući glavne empirijske nalaze laboratorijskih i terenskih eksperimenata.

2. Igra „javnog dobra“ u laboratoriji i na terenu

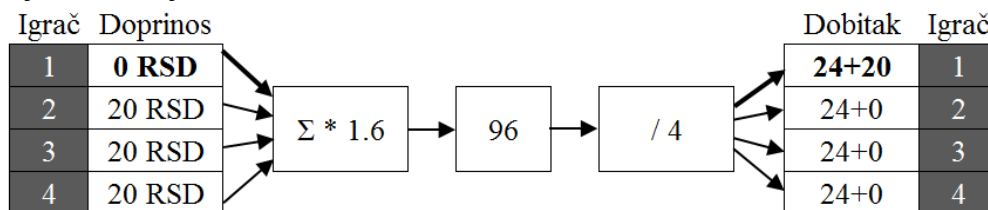
2.1. Eksperimentalna postavka igre „javnog dobra“

Najčešća eksperimentalna postavka igre javnog dobra je sledeća: igrači, kojih je obično tri ili više, imaju mogućnost da daju prilog (npr. novac) javnom dobru ili da to ne učine. Javnom dobru se zatim uvećava vrednost (obično se množi faktorom koji je veći od jedan, ali manji od ukupnog broja igrača). Na kraju javno dobro se ravnomerno deli svim igračima, bez obzira na veličinu njihovog doprinosa¹⁰ (Slika 1). Igra može da se sastoji iz jedne runde (*eng.* one-shot) ili iz više rundi u nizu, pri čemu verovatnoća da jedan igrač bude u grupi sa istim igračima iz runde u rundu može da bude 1 (tzv. dizajn sa partnerima) ili bliska 0 (tzv. dizajn sa strancima).

Slika 1. Primer postavke igre „javnog dobra“

Dilema se sastoji u izboru između ličnog i grupnog interesa. Igrač koji se vodi ličnim interesom ne bi doprinosa ništa javnom dobru, što bi mu obezbedilo veći dobitak na uštrb doprinosa ostalih igrača (Slika 2). Kada bi se svi igrači odlučili za ovakvo, grebatorsko, ponašanje, konačni kolektivni dobitak, tj. ukupna vrednost koja se deli među igračima bila bi manja. S druge strane, saradljivo ponašanje igrača, tj. njihovo doprinošenje javnom dobru, vodi tome da ukupna vrednost koja se na kraju deli bude veća.

Slika 2. Primer odvijanja jedne runde igre „javnog dobra“

2.2. Glavna saznanja laboratorijskih eksperimenata

¹⁰ Benjamin E. Hilbig, Ingo Zettler, and Timo Heydasch, "Personality, Punishment and Public Goods: Strategic Shifts Towards Cooperation as a Matter of Dispositional Honesty-Humility," *European Journal of Personality* 26 (2012): 245, doi:10.1002/per.830.

2.2.1. Individualne razlike u saradljivosti u grupi

Ako pojedinca posmatramo kao *homo economicus*-a, tj. kao ekonomski racionalno biće, od njega bi se očekivalo da suočen sa socijalnom dilemom, maksimizira sopstvenu dobit, a ne da se uzdržava zarad grupnog interesa. Međutim, postoje solidni empirijski nalazi koji govore o tome da se igrači ne ponašaju onako kako to predviđa tradicionalna ekonomska teorija racionalnosti, te da se strategija maksimiziranja ličnog interesa često napušta u korist doprinošenja javnom dobru¹¹. To, međutim, ne rade svi igrači, a ni u jednakoj meri.

Neki autori predlažu da se većina strategija odlučivanja o veličini doprinosa može svrstati u četiri zasebne kategorije¹², što je i empirijski podržano analizama ponašanja igrača. Prvu kategoriju čine *kooperatori*, koji uvek doprinose svoje celokupno sledovanje javnom dobru. Drugu kategoriju čine *uslovni kooperatori* (*eng. conditional cooperators*), koji su voljni da doprinose javnom dobru utoliko više ukoliko i drugi više doprinose. Veličina doprinosa „savršenih“ uslovnih kooperatora će uvek biti ista kao i veličina doprinosa njihovih saigrača. Treću kategoriju čine *trouglasti kooperatori* (*eng. hump-shaped/triangle cooperators*). Oni će se ponašati isto kao uslovni kooperatori sve dok prosečan doprinos javnom dobru ne dostigne 50% od individualnog sledovanja, nakon čega će stabilno smanjivati svoj doprinos. Četvrtu kategoriju čine *grebatori* (*eng. free riders*), koji se ponašaju sebično, i koji, ako su dosledni, nikada neće ništa doprinositi javnom dobru. Kada je reč o brojnosti ovih kategorija, u jednoj studiji je bilo 50% uslovnih kooperatora, oko 30% grebatora, a 14% trouglastih kooperatora^{13, 14}.

Kada je reč o stabilnosti ovako registrovanih obrazaca ponašanja, pokazano je da se individualne razlike u saradljivosti u socijalnim dilemama održavaju tokom perioda od pet meseci¹⁵, pa čak i od nekoliko godina¹⁶.

2.2.2. Pospešivanje saradljivosti kažnjavanjem grebatora

Kada se nađe pred socijalnom dilemom, pojedinac ima snažan podsticaj da postane grebator i da maksimizira svoju dobit, ali u grupi sa mnogo grebatora, na duže staze će svi biti na gubitku.

¹¹ John O. Ledyard, "Public Goods: A Survey of Experimental Research," in *Handbook of Experimental Economics*, ed. by John H. Kagel and Alvin E. Roth, (Princeton: Princeton University Press, 1995).; Andrew M. Colman, "Cooperation, Psychological Game Theory, and Limitations of Rationality in Social Interaction," *Behavioral and Brain Sciences* 26 (2003), doi:10.1017/s0140525x03000050.

¹² Urs Fischbacher, Simon Gächter, and Ernst Fehr, "Are People Conditionally Cooperative? Evidence from a Public Goods Experiment," *Economics Letters* 71 (2001), doi:10.1016/s0165-1765(01)00394-9.

¹³ Ibid.

¹⁴ U jednoj drugoj studiji, po otprilike trećina igrača je bila bilo uslovni kooperator, bilo grebator, bilo kooperator, dok je svega par igrača svrstano u trouglaste kooperatore (Robert Kurzban and Daniel Houser, "Individual Differences in Cooperation in a Circular Public Goods Game," *European Journal of Personality* 15 (2001), doi:10.1002/per.420.).

¹⁵ Stefan Volk, Christian Thöni, and Winfried Ruigrok, "Temporal Stability and Psychological Foundations of Cooperation Preferences," *Journal of Economic Behavior & Organization* 81 (2012), doi:10.1016/j.jebo.2011.10.006.

¹⁶ Fredrik Carlsson, Olof Johansson-Stenman, and Pham Khanh Nam, "Social Preferences Are Stable over Long Periods of Time," *Journal of Public Economics* 117 (2014), doi:10.1016/j.jpubeco.2014.05.009.

Eksperimenti sa igrom javnog dobra prevashodno teže da odgovore upravo na pitanje kako izbeći grebatorstvo odnosno kako podstaći saradljivost aktera¹⁷.

Pokazano je da uvođenje sistema tzv. skupog kažnjavanja (*eng.* costly punishment) može da smanji učestalost grebatorstva u igri javnog dobra. Članovi grupe su spremni da kazne grebatore tako što će im oduzeti (novčane) poene, čak i kada za to moraju da izdvoje deo sopstvenih poena¹⁸. Ne samo faktičko kažnjavanje, već i mogućnost da se bude kažnjen, tj. neizvršena pretnja kaznom, dovode do značajnog povećanja stope saradljivosti na nivou grupe¹⁹. U studiji Fera i Gahtera, koja je više puta uspešno replicirana, prosečan doprinos javnom dobru²⁰ u igri bez kazne iznosio je 19% (od igračevog sledovanja poena), a u igri sa kaznom 58%. Prosečan doprinos u poslednjoj rundi igre bez kazne je 10%, a u igri sa kaznom 62%²¹.

2.3. Glavna saznanja terenskih istraživanja

Najveći deo rezultata o ponašanju ispitanika u igri javnog dobra potiče iz laboratorijskih eksperimenata, ali je sve više i onih sprovedenih na terenu – u realnim životnim okolnostima. Takođe, neke skorije studije teže da kombinuju laboratorijske eksperimente sa terenskim posmatranjima, kako bi se došlo do boljeg razumevanja saradljivog ponašanja u stvarnom svetu²².

Jedan tip igrača u situaciji socijalne dileme su uslovni kooperatori, koji će biti saradljivi sve dok su njihovi saigrači saradljivi, ali koji će, kada su njihovi saigrači grebatori, i sami postati nesaradljivi. Pored toga što pokazuje da jednom uspostavljena dobrovoljna saradnja može lako da se naruši, strategija uslovnih kooperatora ima i druge bitne posledice po grupu. Tako, način na koji pojedinac vidi sastav svoje grupe (da li su ostali članovi takođe kooperatori ili su grebatori), pa i samo ponašanje drugih članova (sarađivanje odnosno nesarađivanje), može da utiče na njegovu odluku o doprinošenju javnom dobru. Stoga svaki faktor koji utiče na formiranje uverenja pojedinaca o grupi može da utiče i na stopu saradljivog ponašanja u njoj²³.

Prema teoriji bihevioralnog realizma, pojedinac se vodi isključivo vlastitim interesom, pa se neće odlučiti na saradnju osim ako ne bude podmićen ili mu se ne zapreti. Međutim, uvođenje sistema mita i pretnji (npr. radi regulisanja bacanja smeća ili plaćanja poreza) može kod pojedinca da izazove sumnjičavost u pogledu toga da li ostali dobrovoljno doprinose dobru grupe. Prema teoriji reciprociteta, to bi moglo dodatno da pogorša problem grebatorstva. Stoga je kao moguća

¹⁷ Dawes, "Social Dilemmas," 170.

¹⁸ Ernst Fehr and Simon Gächter, "Altruistic Punishment in Humans," *Nature* 415 (2002), doi:10.1038/415137a.

¹⁹ Ernst Fehr and Simon Gächter, "Cooperation and Punishment in Public Goods Experiments," *American Economic Review* 90 (2000), doi:10.1257/aer.90.4.980.

²⁰ Pri obračunavanju su u obzir uzete sve runde i sa igračima kao partnerima i sa igračima kao strancima.

²¹ Ananish Chaudhuri, "Sustaining Cooperation in Laboratory Public Goods Experiments: a Selective Survey of the Literature," *Experimental Economics* 14 (2011): 58, doi:10.1007/s10683-010-9257-1.

²² Vidi: Matthias Benz and Stephan Meier, "Do People Behave in Experiments as in the Field?—evidence from Donations," *Experimental Economics* 11 (2008), doi:10.1007/s10683-007-9192-y.; Susan Laury and Laura O. Taylor, "Altruism Spillovers: Are Behaviors in Context-Free Experiments Predictive of Altruism Toward a Naturally Occurring Public Good?," *SSRN Journal* (2008), doi:10.2139/ssrn.894130.

²³ Simon Gächter, "Conditional Cooperation. Behavioral Regularities from the Lab and the Field and Their Policy Implications," in *Economics And Psychology: A Promising New Cross-Disciplinary Field*, ed. by Bruno S. Frey and Alois Stutzer, (Cambridge: MIT Press, 2007).

alternativa skupom regulatornom sistemu predložena promocija poverenja tj. davanje razloga pojedincu da veruje da i ostali daju svoj deo doprinosa. Kahan (2005) sugerise da će pojedinci često dobrovoljno doprinosti javnom dobru ako veruju da je i većina ostalih voljna da učini to isto²⁴.

Postupanje sa javnim dobrom je motivisano kako ekstrinzički (npr. ekonomskom dobiti), tako i intrinzički. Ljudi mogu da osete altruističku brigu za drugog odnosno za kolektiv, kao i da im davanje „greje dušu“ (*eng.* warm-glow). Time što postaju davaoci, dobijaju priznanje i zahvalnost, srećni su što su učinili drugog srećnim, oslobođeni su krivice, uživaju u tome što su uradili pravu stvar²⁵. I eksperimentalno je pokazano da je doprinošenje javnom dobru nekada motivisano ovakvim osećanjima²⁶.

3. Ilustracije igre „javnog dobra“

Mogućnosti za primenu modela igre javnog dobra su raznovrsni: davanje dobrovoljnih i dobrotvornih priloga, volontiranje, plaćanje poreza, ekološki odgovorno ponašanje, itd. U ovim oblastima postoji deljeno dobro, kojem nesaradljivo ponašanje pojedinaca može da umanjiti vrednost. Kako su rezultati laboratorijskih i terenskih istraživanja akumulirani²⁷, poslednjih godina se obnavlja interesovanje za moguće implikacije igre javnog dobra za pisanje praktičnih politika^{28, 29}.

3.1. Dobrovoljni i dobrotvorni prilozi

Dobrotvorne organizacije često odaju neki vid javnog priznanja svojim donorima – objavljuju njihova imena ili im daju poklone koji oni mogu da pokazuju drugima. Efekat koji ima ova tzv. strategija objavljivanja može da se javi usled podleganja socijalnom pritisku, što sugerise serija eksperimenata sa igrom „javnog dobra“ koju su sprovedeli Andreoni i Petri (2004). Oni su pokazali da igrači teže da povećaju svoje individualne donacije kada informacije o ostalim igračima nisu poverljive, tj. kada imaju mogućnost da vide ko je pre njih sve donirao i koliko³⁰. Strategija

²⁴ Dan M Kahan, "The Logic of Reciprocity: Trust, Collective Action, and Law," in *Moral Sentiments and Material Interests: The Foundations of Cooperation in Economic Life*, ed. Herbert Gintis et al. (Cambridge: MIT Press, 2005).

²⁵ James Andreoni, "Philanthropy," in *Handbook of Giving, Reciprocity and Altruism*, ed. by Serge-Christophe Kolm and Jean Mercier Ythier (2006), 1220-1223. doi:10.1016/s1574-0714(06)02018-5

²⁶ Vidi: James Andreoni, "Cooperation in Public-Goods Experiments: Kindness or Confusion?," *The American Economic Review* 85 (1995).; Thomas R. Palfrey and Jeffrey E. Prisbrey, "Anomalous Behavior in Public Goods Experiments: How Much and Why?," *The American Economic Review* 87 (1997).

²⁷ Vidi: Gächter, "Conditional Cooperation."

²⁸ Chaudhuri, "Sustaining Cooperation in Laboratory Public Goods Experiments," 77.

²⁹ Jedan od pokazatelja ovog trenda je i to što je 2009. godine Nobelova nagrada za ekonomiju dodeljena američkoj politikološkinji Elinor Ostrom. Ona je osporila uobičajeno stajalište prema kom se zajedničkim resursima loše upravlja, pokazavši da samoupravne zajednice, putem sofisticiranih sistema i pravila, postižu dugotrajne i održive dogovore o korišćenju zajedničkih resursa (poput šuma i ribolovnih područja), te da ih nije potrebno privatizovati ili podrgnuti državnoj kontroli (Nobelprize.org. "Elinor Ostrom - Facts." Nobel Media AB. http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/2009/ostrom-facts.html).

³⁰ James Andreoni and Ragan Petrie, "Public Goods Experiments Without Confidentiality: a Glimpse into Fund-Raising," *Journal of Public Economics* 88 (2004), doi:10.1016/s0047-2727(03)00040-9.

objavljivanja može potencijalnim donatorima da pruži i korisne informacije o dobrotvornoj organizaciji i o samom dobru, što će ih navesti na doniranje³¹.

Uticaoj drugih osoba na odluku pojedinca o doniranju je bio predmet i naturalističkih terenskih eksperimenata. Martin i Randal (2008) su izveli eksperiment u jednoj umetničkoj galeriji, gde je ulaz bio besplatan, ali su posetioci mogli da doniraju novac galeriji stavljajući ga u providnu kutiju. Pokazano je da posetioci doniraju značajno više kada se u kutiji već nalazi nešto novca³². Slično je dobijeno i u drugim terenskim eksperimentima – npr. studenti su voljniji da doprinesu fondovima za pomoć stranim i studentima iz osetljivih društvenih grupa kada dobiju informaciju da je veliki procenat studentske populacije doprineo, u odnosu na situaciju kada dobiju informaciju da je mali procenat doprineo³³; više skijaša doprinosi fondu za izgradnju ski staze ako im se kaže da je pre njih više drugih skijaša takođe doprinelo³⁴; slušaoci daju veće priloge radio stanici kada su suočeni sa većim prilogom od strane prethodnog slušaoca³⁵. Demonstriran je i značajan efekat početnog ulaganja. Naime, što je procenat o već pokrivenom iznosu novca potrebnom za kupovinu kompjutera u lokalnom centru bio veći, to je prosečan doprinos građana takođe bio veći³⁶. Ovi nalazi bi mogli bar delom da se objasne delovanjem uslovne saradljivosti, ljudi doniraju ako veruju da i drugi doniraju³⁷, kao i socijalnog poređenja (tj. poređenja vlastitog ponašanja sa ponašanjem drugih osoba)³⁸.

3.2. Volonterstvo

Davanje dobrotvornih i dobrovoljnih novčanih priloga povezano je sa odlukom da se volontira i doprinese dobiti zajednice. Pokazano je da spremnost da se saraduje u igri „javnog dobra“ dobro predviđa to da li osoba izveštava o ulaganju svog vremena i novca u dobrotvorne svrhe³⁹.

³¹ Vesterlundova (2003) je analizirala slučaj kada potencijalnim donatorima za izgrađivanje nekog javnog dobra nisu dostupne potpune informacije o kvalitetu tog dobra. Tada znanje o tome koliki su doprinosi drugih osoba može da služi kao pokazatelj kvaliteta datog dobra, pa i same organizacije koja se zalaže za njegovo izgrađivanje. Autorka zaključuje da dobrotvorne organizacije treba da učine prethodne doprinose javno dostupnim, jer bi to imalo pozitivan efekat na naredne doprinose i pomoglo u prevazilaženju problema grebatorstva (Lise Vesterlund, "The Informational Value of Sequential Fundraising," *Journal of Public Economics* 87 (2003), doi:10.1016/s0047-2727(01)00187-6.).

³² Richard Martin and John Randal, "How Is Donation Behaviour Affected by the Donations of Others?" *Journal of Economic Behavior & Organization* 67 (2008), doi:10.1016/j.jebo.2007.08.001.

³³ Bruno S. Frey and Stephan Meier, "Social Comparisons and Pro-Social Behavior: Testing 'Conditional Cooperation' in a Field Experiment," *American Economic Review* 94 (2004), doi:10.1257/0002828043052187.

³⁴ Tobias Heldt, "Conditional cooperation in the field: cross-country skiers' behavior in Sweden," *Department of Economics and Society, Dalarna University, Sweden* (2005).

³⁵ Jen Shang and Rachel Croson, "A Field Experiment in Charitable Contribution: The Impact of Social Information on the Voluntary Provision of Public Goods," *The Economic Journal* 119 (2009), doi:10.1111/j.1468-0297.2009.02267.x.

³⁶ John A. List and David Lucking-Reiley, "The Effects of Seed Money and Refunds on Charitable Giving: Experimental Evidence from a University Capital Campaign," *Journal of Political Economy* 110 (2002), doi:10.1086/324392.

³⁷ Gächter, "Conditional Cooperation."

³⁸ Frey and Meier, "Social Comparisons and Pro-Social Behavior."

³⁹ Angela C. M. de Oliveira, Catherine Eckel, and Rachel T. A. Croson, "The Stability of Social Preferences in a Low-Income Neighborhood," *Southern Economic Journal* 79 (2012), doi:10.4284/0038-4038-79.1.15.

Internet je doneo nove načine da se volonterski doprinese javnom dobru. Na primer, Vikipedija je enciklopedija slobodnog sadržaja, čije članke može da piše i uređuje svako sa pristupom internetu. Međutim, potencijalni dobrovoljci se suočeni sa socijalnom dilemom. Zašto bi preuzeli na sebe trošak u vezi sa kreiranjem sadržaja koji kasnije može besplatno da koristi bilo ko? Prema konvencionalnoj teoriji racionalnog ponašanja, Vikipedija je projekat koji je osuđen na propast jer niko neće volontirati da kreira sadržaj, drugim rečima: „Problem sa Vikipedijom je to što radi samo u praksi. U teoriji, ona nikada ne može da radi“⁴⁰. Ipak, od zasnivanja 2001. godine, desetina miliona članaka je dostupno na oko 300 jezika. Objašnjenje možda može da pruži teorija reciprociteta. U jednoj studiji su Vikipedijini dobrovoljci učestvovali u onlajn igrama „javnog dobra“ i poverenja. Nađeno je da osobe koje više preferiraju reciprocitet (uzajamnost) u igrama, više i stvarno doprinose enciklopediji⁴¹.

3.3. Plaćanje poreza

Porezi se tipično koriste radi finansiranja raznih javnih dobara (obrazovanje, zdravstveno osiguranje, izgradnja puteva,...), od kojih svih članovi društva imaju dobit. Ipak, po pojedinca je materijalno najisplativije da ne plaća porez i da bude grebator o trošku svojih sunarodnika. Iako bi konvencionalna teorija predviđala da pojedinac neće plaćati porez jer je mogućnost da bude otkriven i kažnjen niska, činjenica je da se ljudi povinuju poreskim zakonima⁴². Pored toga, postoje nalazi u prilog tome da ljudi više plaćaju poreze nego što to predviđa standardni ekonomski model izbegavanja plaćanja poreza⁴³.

Na povinovanje poreskim zakonima može da utiče opažanje ponašanja drugih ljudi. Uslovna saradljivost je važan činilac u formiranju poreskog morala i, povratno, (izbegavanja) plaćanja poreza. Poreski moral može da se odredi kao intrinzička motivacija da se plati porez, koja sadrži osećanje moralne dužnosti i verovanje da se doprinosi društvu. Pokazano je da poreski moral opada kada platioci veruju da je izbegavanje plaćanja poreza često; s druge strane, kada veruju da su drugi platioci pošteni, poreski moral raste⁴⁴. Imajući ove nalaze u vidu, bilo bi dobro da predstavnici poreske uprave u centar pažnje ne stavljaju samo neplatiše kada se obraćaju javnosti, već i da naglase kako većina građana izmiruje svoje poreske obaveze⁴⁵.

⁴⁰ Noam Cohen, "The Latest on Virginia Tech, From Wikipedia," *The New York Times*, April 23, 2007, <http://www.nytimes.com/2007/04/23/technology/23link.html?ei=5124>.

⁴¹ Yann Algan, Yochai Benkler, Mayo Fuster Morell, and Jérôme Hergueux, "Cooperation in Peer Production Economy: Experimental Evidence from Wikipedia" (paper presented at Lyon Meeting, March, 2014).

⁴² Vidi: James Alm, Gary H. McClelland, and William D. Schulze, "Why Do People Pay Taxes?," *Journal of Public Economics* 48 (1992), doi:10.1016/0047-2727(92)90040-m.

⁴³ James Andreoni, Brian Erard, and Jonathan Feinstein, "Tax Compliance," *Journal of Economic Literature* 36 (1998), <http://www.jstor.org/stable/2565123>.

⁴⁴ Bruno S. Frey and Benno Torgler, "Tax Morale and Conditional Cooperation," *Journal of Comparative Economics* 35 (2007), doi:10.1016/j.jce.2006.10.006.

⁴⁵ Gächter, "Conditional Cooperation."

3.4. Ekološki odgovorno ponašanje

Nalazi igre javnog dobra imaju jasne implikacije i po ekološku održivost, na korišćenje i upravljanje prirodnim resursima.

Kardenas i saradnici (2002) su pitali učesnike u eksperimentu koliko vremena žele da ulože u skupljanje ogrevnog drva u lokalnim šumama (što je aktivnost koja degradira kvalitet lokalne vode), a koliko u alternativne aktivnosti, nepovezane sa tim javnim dobrima. Neki učesnici su imali isplativije alternativne aktivnosti („bogati“), a neki manje isplative („siromašni“). „Bogati“ su vršili manji pritisak na kvalitet lokalne vode. Međutim, „siromašni“ su bili više grupno orijentisani i preuzimali su veći teret i veću odgovornost kako bi preusmerili svoje grupe ka ponašanju koje je ekološki odgovornije. Praktična politika koja bi strogo kontrolisala ponašanje građana nižeg ekonomskog statusa, koji vrše veći pritisak na okolinu, mogla bi da bude kontraproduktivna ako time oslabljuje spremnost tog sloja da se založi da njihova zajednica ostvari ekološki efikasnije ishode⁴⁶.

Karpenter i Sekijeva (2011) primenjuju nalaze o različitom ponašanju igrača u laboratorijskoj igri „javnog dobra“ u predviđanju ponašanja japanskih ribolovaca. Pošto se lov škampi obavlja timski, postoji opasnost da ribolovci zabušavaju. Autori su pokazali kako su eksperimentalno izvedene mere socijalne preferencije direktno povezane sa produktivnošću ribolovnih aktivnosti. Naime, grupe sa većom stopom uslovljene saradljivosti – na ispoljenu saradljivost drugog ribolovac uzvraća većim doprinosom i obratno – kao i sa većom sklonosti ka neodobravanju zabušavanja, produktivnije su. Takođe, ribolovci u timovima gde se krajnji ulov deli ravnomerno svim brodovima, u odnosu na ribolovce u timovima gde se ulov deli samo u okviru jednog broda, smatraju druge ribolovce pre prijateljima nego suparnicima i osetljiviji su na socijalno neodobravanje⁴⁷. Jedna druga studija je pokazala da ribolovci koji su saradljiviji u eksperimentu „javnog dobra“ (kao i oni koji su manje nestrpljivi) koriste mreže koje neće u tolikoj meri eksploatisati resurse zajedničkog ribolovnog područja⁴⁸.

Slično, u situaciji upravljanja zajedničkim šumskim kompleksom, pokazano je da su grupe sa većim udelom članova koji uslovno sarađuju uspešnije u održavanju prirodnih resursa, kao i da ti članovi, u odnosu na ostale, najviše vremena provode nadgledajući šumu, čime podstiču grupnu saradljivost (tzv. skupo nadgledanje)⁴⁹.

4. Zaključak

Tenzija između podsticaja da se bude grebator i kolektivne dobiti do koje dovodi grupna saradnja postoji u mnogim situacijama u socijalnom okruženju, poput doniranja dobrotvornim

⁴⁶ Juan Camilo Cardenas, John Stranlund, and Cleve Willis, “Economic Inequality and Burden-Sharing in the Provision of Local Environmental Quality,” *Ecological Economics* 40 (2002). doi:10.1016/s0921-8009(01)00285-3.

⁴⁷ Jeffrey Carpenter and Erika Seki, “Do Social Preferences Increase Productivity? Field experimental evidence from fishermen in Toyama Bay,” *Economic Inquiry* 49 (2011). doi:10.1111/j.1465-7295.2009.00268.x.

⁴⁸ Ernst Fehr and Andreas Leibbrandt, “A Field Study on Cooperativeness and Impatience in the Tragedy of the Commons.” *Journal of Public Economics* 95 (2011). doi:10.1016/j.jpubeco.2011.05.013.

⁴⁹ Devesh Rustagi, Stefanie Engel, and Michael Kosfeld, “Conditional Cooperation and Costly Monitoring Explain Success in Forest Commons Management,” *Science* 330 (2010). doi:10.1126/science.1193649.

organizacijama, volontiranja, plaćanja poreza, proekološkog ponašanja,... Akumulacija empirijskih nalaza o saradljivosti u ovim i sličnim situacijama dovela je u pitanje konvencionalne teorije o ponašanju u socijalnim dilemama – ljudi su saradivali „u praksi, ali ne i u teoriji“. Članovi kolektiva koji raspolaže nekim javnim dobrom nisu saradivali uvek i u svim uslovima, ali njihovo ponašanje nije moglo da se objasni konceptom *homo economicus*-a, kojeg motiviše isključivo lična dobit i koji dela izolovano od ostatka kolektiva. Jasno je bilo da treba ponuditi novi, deskriptivni, a ne normativni model predikcije saradljivog ponašanja, koji se eksperimentalno izučavao preko igre „javnog dobra“.

Brojni laboratorijski i terenski eksperimenti su pokazali da postoje kategorije ljudi koje se u igri javnog dobra uvek ponašaju saradljivo ili saraduju ukoliko ostatak grupe saraduje. Utvrđeno je i da su ljudi spremni da se odreknu dela svog dobitka da bi grebatore „doveli u red“, kao i da ih osim novca ili uštede vremena i rada, motiviše i reciprocitet i atmosfera poverenja. Pored teorijskog značaja, nalazi eksperimenata sa igrom „javnog dobra“ direktno se primenjuju i pri pravljenju strategija upravljanja zajedničkim resursima, kreiranju praktičnih politika i komunikaciji sa javnošću.

Modernim zajednicama tek predstoji da se izbore sa problemom grebatorstva, pogotovo uzevši u obzir da trošenje zajedničkih resursa ima trenutne, ali i odložene posledice. Sadašnje generacije zapravo igraju igru „javnog dobra“ sa budućim. Profitiraće ako uspostave održivi razvoj na ekonomskom i socijalnom planu, ali pri tome ne smeju da umanje šanse za razvoj generacijama

Literatura

- Algan, Yann, Yochai Benkler, Mayo Fuster Morell, and Jérôme Hergueux. “Cooperation in Peer Production Economy: Experimental Evidence from Wikipedia.” Paper presented at Lyon Meeting, March, 2014.
- Alm, James, Gary H. McClelland, and William D. Schulze. “Why Do People Pay Taxes?.” *Journal of Public Economics* 48 (1992): 21–38. doi:10.1016/0047-2727(92)90040-m.
- Andreoni, James. "Cooperation in Public-Goods Experiments: Kindness or Confusion?." *The American Economic Review* 85 (1995): 891-904.
- Andreoni, James, Brian Erard, and Jonathan Feinstein. “Tax Compliance.” *Journal of Economic Literature* 36 (1998): 818–860. <http://www.jstor.org/stable/2565123>.
- Andreoni, James, and Ragan Petrie. “Public Goods Experiments Without Confidentiality: a Glimpse into Fund-Raising.” *Journal of Public Economics* 88 (2004): 1605–1623. doi:10.1016/s0047-2727(03)00040-9.
- Andreoni, James. “Philanthropy.” In *Handbook of Giving, Reciprocity and Altruism*, edited by Serge-Christophe Kolm and Jean Mercier Ythier (2006): 1201–1269. doi:10.1016/s1574-0714(06)02018-5.
- Benz, Matthias, and Stephan Meier. “Do People Behave in Experiments as in the Field?—evidence from Donations.” *Experimental Economics* 11 (2008): 268–281. doi:10.1007/s10683-007-9192-y.

- Cardenas, Juan Camilo, John Stranlund, and Cleve Willis. “Economic Inequality and Burden-Sharing in the Provision of Local Environmental Quality.” *Ecological Economics* 40 (2002): 379–395. doi:10.1016/s0921-8009(01)00285-3.
- Carlsson, Fredrik, Olof Johansson-Stenman, and Pham Khanh Nam. “Social Preferences Are Stable over Long Periods of Time.” *Journal of Public Economics* 117 (2014): 104–114. doi:10.1016/j.jpubeco.2014.05.009.
- Carpenter, Jeffrey, and Erika Seki. “Do Social Preferences Increase Productivity? Field experimental evidence from fishermen in Toyama Bay.” *Economic Inquiry* 49 (2011): 612–630. doi:10.1111/j.1465-7295.2009.00268.x.
- Chaudhuri, Ananish. “Sustaining Cooperation in Laboratory Public Goods Experiments: a Selective Survey of the Literature.” *Experimental Economics* 14 (2011): 47–83. doi:10.1007/s10683-010-9257-1.
- Cohen, Noam. “The Latest on Virginia Tech, From Wikipedia.” *The New York Times*, April 23, 2007. <http://www.nytimes.com/2007/04/23/technology/23link.html?ei=5124>.
- Colman, Andrew M. “Cooperation, Psychological Game Theory, and Limitations of Rationality in Social Interaction.” *Behavioral and Brain Sciences* 26 (2003): 139–153. doi:10.1017/s0140525x03000050.
- Dawes, Robyn M. “Social Dilemmas.” *Annual Review of Psychology* 31 (1980): 169–193. doi:10.1146/annurev.ps.31.020180.001125.
- De Oliveira, Angela C. M., Catherine Eckel, and Rachel T. A. Croson. “The Stability of Social Preferences in a Low-Income Neighborhood.” *Southern Economic Journal* 79 (2012): 15–45. doi:10.4284/0038-4038-79.1.15.
- Fehr, Ernst, and Simon Gächter. “Cooperation and Punishment in Public Goods Experiments.” *American Economic Review* 90 (2000): 980–994. doi:10.1257/aer.90.4.980.
- Fehr, Ernst, and Simon Gächter. “Altruistic Punishment in Humans.” *Nature* 415 (2002): 137–140. doi:10.1038/415137a.
- Fehr, Ernst, and Andreas Leibbrandt. “A Field Study on Cooperativeness and Impatience in the Tragedy of the Commons.” *Journal of Public Economics* 95 (2011): 1144–1155. doi:10.1016/j.jpubeco.2011.05.013.
- Fischbacher, Urs, Simon Gächter, and Ernst Fehr. “Are People Conditionally Cooperative? Evidence from a Public Goods Experiment.” *Economics Letters* 71 (2001): 397–404. doi:10.1016/s0165-1765(01)00394-9.
- Fong, Christina M., Samuel Bowles, and Herbert Gintis. “Reciprocity and the Welfare State.” In *Moral Sentiments and Material Interests: The Foundations of Cooperation in Economic Life*, edited by Herbert Gintis, Samuel Bowles, Robert Boyd, and Ernst Fehr, 277–302. Cambridge: MIT Press, 2005.
- Frey, Bruno S., and Stephan Meier. “Social Comparisons and Pro-Social Behavior: Testing ‘Conditional Cooperation’ in a Field Experiment.” *American Economic Review* 94 (2004): 1717–1722. doi:10.1257/0002828043052187.
- Frey, Bruno S., and Benno Torgler. “Tax Morale and Conditional Cooperation.” *Journal of Comparative Economics* 35 (2007): 136–159. doi:10.1016/j.jce.2006.10.006.

- Gächter, Simon. "Conditional Cooperation. Behavioral Regularities from the Lab and the Field and Their Policy Implications." In *Economics And Psychology: A Promising New Cross-Disciplinary Field*, edited by Bruno S. Frey and Alois Stutzer. Cambridge: MIT Press, 2007.
- Hardin, Garrett. "The Tragedy of the Commons." *Science* 162 (1968): 1243–1248. doi:10.1126/science.162.3859.1243.
- Heldt, Tobias. "Conditional cooperation in the field: cross-country skiers' behavior in Sweden." *Department of Economics and Society, Dalarna University, Sweden* (2005).
- Hilbig, Benjamin E., Ingo Zettler, and Timo Heydasch. "Personality, Punishment and Public Goods: Strategic Shifts Towards Cooperation as a Matter of Dispositional Honesty-Humility." *European Journal of Personality* 26 (2012): 245–254. doi:10.1002/per.830.
- Hudson, John, and Philip Jones. "Public Goods: An Exercise in Calibration." *Public Choice* 124 (2005): 267–282. doi:10.1007/s11127-005-2048-0.
- Kahan, Dan M. "The Logic of Reciprocity: Trust, Collective Action, and Law." In *Moral Sentiments and Material Interests: The Foundations of Cooperation in Economic Life*, edited by Herbert Gintis, Samuel Bowles, Robert Boyd, and Ernst Fehr, 339–379. Cambridge: MIT Press, 2005.
- Kollock, Peter. "Social Dilemmas: The Anatomy of Cooperation." *Annual Review of Sociology* 24 (1998): 183–214. doi:10.1146/annurev.soc.24.1.183.
- Kurzban, Robert, and Daniel Houser. "Individual Differences in Cooperation in a Circular Public Goods Game." *European Journal of Personality* 15 (2001): S37–S52. doi:10.1002/per.420.
- Laury, Susan, and Laura O. Taylor. "Altruism Spillovers: Are Behaviors in Context-Free Experiments Predictive of Altruism Toward a Naturally Occurring Public Good?." *SSRN Journal* (2008). doi:10.2139/ssrn.894130.
- Ledyard, John O. "Public Goods: A Survey of Experimental Research." In *Handbook of Experimental Economics*, edited by John H. Kagel and Alvin E. Roth, 111–194. Princeton: Princeton University Press, 1995.
- List, John A., and David Lucking-Reiley. "The Effects of Seed Money and Refunds on Charitable Giving: Experimental Evidence from a University Capital Campaign." *Journal of Political Economy* 110 (2002): 215–233. doi:10.1086/324392.
- Martin, Richard, and John Randal. "How Is Donation Behaviour Affected by the Donations of Others?." *Journal of Economic Behavior & Organization* 67 (2008): 228–238. doi:10.1016/j.jebo.2007.08.001.
- Morrell, Kevin. "Governance and the Public Good." *Public Administration* 87 (2009): 538–556. doi:10.1111/j.1467-9299.2009.01756.x.
- Nobelprize.org. "Elinor Ostrom - Facts." Nobel Media AB. http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/2009/ostrom-facts.html.
- Palfrey, Thomas R., and Jeffrey E. Prisbrey. "Anomalous Behavior in Public Goods Experiments: How Much and Why?." *The American Economic Review* 87 (1997): 829–846.
- Peysakhovich, Alexander, Martin A. Nowak, and David G. Rand. "Humans Display a 'Cooperative Phenotype' that is Domain General and Temporally Stable." *Nature Communications* 5 (2014): 4939. doi:10.1038/ncomms5939.

- Ross, Don, “Game Theory”. In *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, edited by Edward N. Zalta, 2016. <http://plato.stanford.edu/archives/spr2016/entries/game-theory/>.
- Rustagi, Devesh, Stefanie Engel, and Michael Kosfeld. “Conditional Cooperation and Costly Monitoring Explain Success in Forest Commons Management.” *Science* 330 (2010): 961–965. doi:10.1126/science.1193649.
- Shang, Jen, and Rachel Croson. “A Field Experiment in Charitable Contribution: The Impact of Social Information on the Voluntary Provision of Public Goods.” *The Economic Journal* 119 (2009): 1422–1439. doi:10.1111/j.1468-0297.2009.02267.x.
- Vesterlund, Lise. “The Informational Value of Sequential Fundraising.” *Journal of Public Economics* 87 (2003): 627–657. doi:10.1016/s0047-2727(01)00187-6.
- Volk, Stefan, Christian Thöni, and Winfried Ruigrok. “Temporal Stability and Psychological Foundations of Cooperation Preferences.” *Journal of Economic Behavior & Organization* 81 (2012): 664–676. doi:10.1016/j.jebo.2011.10.006.
- Weber, J. Mark, Shirli Kopelman, and David M. Messick. “A Conceptual Review of Decision Making in Social Dilemmas: Applying a Logic of Appropriateness.” *Personality and Social Psychology Review* 8 (2004): 281–307. doi:10.1207/s15327957pspr0803_4.
- Yamagishi, Toshio, Nobuhiro Mifune, Yang Li, Mizuho Shinada, Hirofumi Hashimoto, Yutaka Horita, Arisa Miura, et al. “Is Behavioral Pro-Sociality Game-Specific? Pro-Social Preference and Expectations of Pro-Sociality.” *Organizational Behavior and Human Decision Processes* 120 (2013): 260–271. doi:10.1016/j.obhdp.2012.06.002.

Summary

Social dilemmas are situations characterized by a tension between acting in one's immediate self-interest and acting in the longer-term collective interest. Many social dilemmas take the form of a public goods game, in which people decide how much to contribute to a public good (such as paying for public transportation, recycling or engaging in teamwork). One major challenge is the free-rider problem – it is individually tempting to contribute as little as possible to the public good, while profiting off others’ cooperation. If everyone decides to behave uncooperatively, the collective is worse off than it might have been otherwise. In terms of *homo economicus* characterization of human behavior, free-riding constitutes a rational choice. However, an overwhelming amount of psychological and behavioral economics research shows that players in the public goods game behave more cooperatively than strict rationality would permit. In this paper, I have presented the most important findings from public good experiments in the lab and the field. I have also discussed how this empirical evidence can help interpret some naturally occurring phenomena, like charitable giving, volunteering, tax morale, and management of common-pool natural resources. I conclude by pointing out that the fact that people donate to charities, volunteer, mostly do not evade taxes on a large scale, care for the environment, etc. suggests that rational choice hypothesis is inconsistent with the degree of cooperation in social dilemmas and that psychological game theory approach is required to solve this problem.

Keywords: social dilemmas, cooperation, game theory, public goods game, rational choice theory, conditional cooperation

Ključne reči: socijalne dileme, saradljivost, teorija igara, igra javnog dobra, teorija racionalnog izbora, uslovna saradljivost

BIOGRAFIJA

Aleksandra Lazić (1992) je master studentkinja istraživačke psihologije na Filozofskom fakultetu u Beogradu, gde je diplomirala psihologiju među 3% najboljih studenata generacije 2015. godine. Trenutno radi na master tezi „Pospešivanje saradljivosti u socijalnim dilemama“, u okviru bilateralne saradnje sa Univerzitetom u Ulmu. Zajedno sa kolegama je objavila rad „Implicitni i eksplicitni akademski rodni stereotipi učenika osmog razreda“ (Zbornik radova sa XXII naučnog skupa Empirijska istraživanja u psihologiji; 2016). Učestvovala je pisanju izveštaja za regionalni projekat „Od inkluzivnih identiteta ka inkluzivnim društvima: Istraživanje kompleksnosti socijalnih identiteta na Zapadnom Balkanu“, finansiranom od strane RRPP. Volonterka je Prijatelja dece Srbije, trenutno angažovana kao asistentkinja na projektu o deci migrantima koja putuju bez pratnje. Kontakt: lazic.ale@gmail.com

BIOGRAPHY

Aleksandra Lazić (1992) is a Masters Student of Research Psychology at the University of Belgrade. She received a Bachelor's degree in psychology from the same university, having graduated in the top 3 percent of her class in 2015. She is currently writing her master's thesis on "Enhancing Cooperation in Social Dilemmas", under a bilateral cooperation programme with Ulm University. Together with her colleagues, she published a research called "Implicit and Explicit Academic Gender Stereotypes of 8th Graders" (Scientific conference 22nd Empirical Research in Psychology Collection of Papers; 2016). She participated in writing a report for a regional project "From Inclusive Identities to Inclusive Societies: Exploring Complex Social Identity in Western Balkans", funded by RRPP. She volunteers for NGO Friends of Children of Serbia, currently as an assistant on a project focused on unaccompanied migrant children. Contact: lazic.ale@gmail.com